ISSN 2786-7242 (Print), ISSN 2786-7250 (Online)

ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ

УДК 261.7:316.32(477)”1991/2025”
DOI https://doi.org/https://doi.org/10.31392/cult.alm.2025.4.11

Бистрицька Елла Володимирівна,
докторка історичних наук, професорка,
завідувачка кафедри Всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
orcid.org/0000-0002-6844-691X
elherman@ukr.net

УЧАСТЬ ТЕРНОПІЛЬСЬКО-ЗБОРІВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ УГКЦ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Вивчення ролі Церкви у формуванні та зміцненні громадянського суспільства є особливо актуальним, ураховуючи сучасний стан розвитку незалежної України. Нові форми взаємодії між релігійними громадами та соціальним середовищем забезпечує Тернопільсько-Зборівська митрополія УГКЦ, яка є яскравим прикладом релігійної структури, що бере участь у понад 20 соціальних, молодіжних та благодійних проєктах щороку, охоплюючи діяльністю від 15 до 25 тисяч людей різного віку в регіоні, а не обмежується лише духовним та літургійним богослужінням. Значний внесок Митрополії в розвиток почуття національного патріотизму, особливо серед молодого покоління, визначається її дедалі більшою владою та впливом у цьому регіоні. Емпіричні спостереження показують, що у 2014–2024 рр. понад 200 парафій митрополії проводили щорічні патріотично-виховні заходи, участь у яких взяли багато дітей і молоді.

Водночас участь духовенства та вірян у волонтерському русі та наданні допомоги військовим під час російсько-української війни демонструє, що релігійна громада стає важливим фактором консолідації суспільства перед обличчям зовнішніх викликів: за даними Caritas та публічних звітів, у волонтерських ініціативах під час війни взяли участь понад 12 тисяч мирян, що сприяло зростанню локальних мереж взаємодопомоги. Така діяльність не лише формує позитивний імідж Церкви як соціально відповідальної інституції, а й створює основу для зміцнення горизонтальних зв’язків у суспільстві.

Місіонерська діяльність Митрополії особливо важлива, оскільки вона спрямована на будівництво церков, що розширюють духовні та культурні горизонти українського суспільства: наприклад, у 2010–2024 рр. у межах місійної програми створено понад 40 нових парафій у Хмельницькій області та збудовано / відновлено щонайменше 15 храмів. Це допомагає нам зрозуміти діяльність Митрополії як своєрідний план сталого існування та зростання Церкви в суверенній державі. Тому завданням дослідження є ретельне вивчення багатовекторної участі Тернопільсько-Зборівської митрополії в розвитку громадянського суспільства, з’ясування способів її впливу на соціально-культурні, національно-патріотичні та духовно-моральні процеси, а також оцінка можливостей для таких починань у світлі сучасних викликів.

Тому дедалі більша сила та вплив Тернопільсько-Зборівської митрополії в цьому регіоні, заохочення духовенством почуття патріотизму серед населення, щедра й постійна волонтерська підтримка духовенством і вірянами наших солдатів під час російсько-української війни, а також її активна місіонерська діяльність у Хмельницькій області щодо відродження та створення нових парафій і будівництва церков – усе це є частиною її щоденної роботи та стратегії.

Мета статті – дослідити історичний розвиток та роль Тернопільсько-Зборівської митрополії УГКЦ у процесах формування громадянського суспільства в Україні в період незалежності. Для реалізації цієї мети визначено такі завдання:

– вивчити історичні передумови створення Тернопільсько-Зборівської митрополії та її складових структур;
– описати основні етапи становлення архієпархії та єпархій, що входять до її складу;

© Бистрицька Е. В., 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

– схарактеризувати ключові напрями суспільного служіння митрополії, включно з освітнім, духовно-виховним, благодійним, культурно-просвітницьким та медійним;
– визначити роль парафіяльних громад, молодіжних спільнот, катехітичних шкіл і благодійних установ у вихованні громадянської свідомості;
– проаналізувати значення соціальних і пасторальних ініціатив, зокрема діяльності фонду «Карітас», у розвитку культури взаємопідтримки та соціальної відповідальності;
– окремо розглянути внесок кожної єпархіальної одиниці – Тернопільсько-Зборівської архієпархії, Бучацької та Кам'янець-Подільської єпархій – у формування громадянського суспільства;
– узагальнити загальний внесок Тернопільсько-Зборівської митрополії як духовної та суспільної інституції в процеси зміцнення української державності.

Ключові слова: Українська греко-католицька церква, Тернопільсько-Зборівська митрополія, суспільна діяльність, національна ідентичність, священник, духовенство, незалежність України.

Bystrytska Ella,
Doctor of Historical Sciences, Professor,
Head of the Department of World History and Religious Studies,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University
orcid.org/0000-0002-6844-691X
elherman@ukr.net

THE PARTICIPATION OF THE TERNOPIL-ZBORIV METROPOLIA OF THE UGCC IN THE FORMATION OF CIVIL SOCIETY IN INDEPENDENT UKRAINE

The study of the role of the Church in the formation and strengthening of civil society is particularly relevant in view of the current stage of development of independent Ukraine. The Ternopil-Zboriv Metropolia of the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC) provides new forms of interaction between religious communities and the social environment. It serves as a vivid example of a religious structure that actively integrates into public life, rather than limiting its mission to spiritual and liturgical activities alone. The significant contribution of the Metropolia to fostering a sense of national patriotism, especially among the younger generation, is determined by its steadily increasing authority and influence in the region.

At the same time, the participation of clergy and laity in the volunteer movement and in providing assistance to the military during the Russian-Ukrainian war demonstrates that the religious community has become an important factor in consolidating society in the face of external challenges. Such activities not only form a positive image of the Church as a socially responsible institution, but also create a foundation for strengthening horizontal ties within society.

The missionary activity of the Metropolia is of particular importance, as it focuses on the construction of churches that expand the spiritual and cultural horizons of Ukrainian society, as well as on the revival and establishment of new parishes, especially in the Khmelnytskyi region. This allows us to understand the Metropolia's work as a kind of sustainable development plan for the Church's existence and growth within a sovereign state. Therefore, the purpose of this study is to examine the multifaceted participation of the Ternopil-Zboriv Metropolia in the development of civil society, to identify the ways in which it influences socio-cultural, national-patriotic, and moral-spiritual processes, and to assess the prospects for such initiatives in light of contemporary challenges.

The growing power and influence of the Ternopil-Zboriv Metropolia in the region, the clergy's encouragement of patriotism among the population, the generous and continuous volunteer support for Ukrainian soldiers during the Russian-Ukrainian war, as well as the active missionary work in the Khmelnytskyi region aimed at reviving and creating new parishes and constructing churches–all these aspects constitute an integral part of the Metropolia's daily work and strategic vision.

The aim of this article is to investigate the historical development and the role of the Ternopil-Zboriv Metropolia of the UGCC in the processes of forming civil society in independent Ukraine. To achieve this aim, the following objectives were set:

– to study the historical prerequisites for the establishment of the Ternopil-Zboriv Metropolia and its structural components;
– to describe the main stages of the development of the archeparchy and the eparchies that comprise it;
– to characterize the key directions of the Metropolia's social service, including educational, spiritual, charitable, cultural, and media activities;

– to determine the role of parish communities, youth associations, catechetical schools, and charitable institutions in fostering civic awareness;
– to analyze the significance of social and pastoral initiatives, in particular the activities of the Caritas foundation, in promoting a culture of mutual support and social responsibility;
– to consider separately the contribution of each eparchial unit – the Ternopil-Zboriv Archeparchy, Buchach, and Kamianets-Podilskyi Eparchies – to the development of civil society;
– to summarize the overall contribution of the Ternopil-Zboriv Metropolia as a spiritual and social institution to the strengthening of Ukrainian statehood.

Key words: Ukrainian Greek Catholic Church, Ternopil-Zboriv Metropolia, social activity, national identity, priest, clergy, independence of Ukraine.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема участі Тернопільсько-Зборівської митрополії у формуванні громадянського суспільства в незалежній Україні знайшла своє відображення в низці наукових праць, документів, довідкових видань та інтернет-ресурсів. Попри наявність широкого кола досліджень, присвячених історії та сучасному розвитку окремих єпархій УГКЦ, слід зазначити, що прямих публікацій, які б комплексно розглядали участь Тернопільсько-Зборівської митрополії та її складових структур у формуванні громадянського суспільства в незалежній Україні, на сьогодні немає. Дослідження ґрунтується на широкому комплексі джерел, до якого входять офіційні документи УГКЦ (декрети, пастирські листи, матеріали єпархіальних соборів); шематизми Тернопільсько-Зборівської архієпархії та Бучацької єпархії (2014), статистичні звіти релігійних управлінь; наукові праці І. Драпака, Я. Стоцького, О. Сапеляка, І. Січкарика та інших дослідників; матеріали медіа, офіційних сайтів єпархій, інтерв'ю та пресрелізи; емпіричні дані про діяльність Caritas, капеланського служіння, молодіжних спільнот та освітніх установ.

Насамперед цінними для дослідження є шематизми Тернопільсько-Зборівської архієпархії та Бучацької єпархії (2014), у яких подано систематизовану інформацію про парафії, монастирі та храми, що дає змогу простежити інституційний розвиток цих церковних структур. Значну увагу процесам становлення та реорганізації єпархій приділяє І. Драпак, який досліджує історичні аспекти формування Тернопільської єпархії та її адміністративні трансформації. Важливим внеском у вивчення новітньої історії є роботи Я. Стоцького, де проаналізовано ренесанс УГКЦ у Тернопільській і Хмельницькій областях наприкінці XX – на початку XXI ст., а також міжконфесійні та державно-церковні відносини в регіоні. Подібну проблематику, але в ширшому суспільно-релігійному контексті розглядає О. Сапеляк, який аналізує документи єпархіальних соборів та життєві обставини греко-католиків у сучасній Україні. В окремих дослідженнях увага акцентується на соціальному служінні. Так, посібник «Любов'ю служіть один одному» (МБФ «Карітас України», 2017) розкриває практичні аспекти організації благодійної діяльності в парафіях. Праця І. Січкарика (2020) аналізує ефективність управління в реалізації соціально-просвітницьких проєктів, що безпосередньо стосується завдань митрополії у сфері суспільного служіння. Окремий блок джерел становлять офіційні документи та інтернет-ресурси. Декрет про заснування Кам'янець-Подільської єпархії (2019) та матеріали офіційних сайтів єпархій і архієпархій надають актуальну інформацію про структуру управлінь, діяльність комісій та реалізацію соціально-пасторальних програм.

Серед сучасних досліджень, що стосуються ролі Церкви в умовах війни та розвитку громадянського суспільства, важливими є праці, які аналізують суспільне служіння, гуманітарну активність та екуменічний вимір діяльності УГКЦ й інших християнських спільнот. У статті о. А. Жука (2025) наголошено, що дияконія УГКЦ стала однією з ключових форм громадянської мобілізації, оскільки парафії, капелани й благодійні структури здійснюють системну допомогу військовим, вимушеним переселенцям та вразливим групам населення. Розвідка Р. Фіхаса (2025) акцентує на еклезіологічному вимірі УГКЦ та її здатності до екуменічного діалогу, що формує ширший контекст її суспільної місії. Емпіричні праці К. Смунєвського та співавт. (2024) і Р. Соловія (2024) показують, що християнські громади різних конфесій під час війни зазнали глибинних трансформацій, переорієнтувавшись

на гуманітарну, психологічну та соціальну підтримку мирян. Важливе місце в сучасних дослідженнях займають також аналітичні звіти Caritas, зокрема кейсстаді Caritas Denmark (2023), яке демонструє високу ефективність церковної інфраструктури в наданні допомоги в умовах воєнної кризи. Сукупно ці праці підтверджують, що релігійні інституції, зокрема УГКЦ, відіграють вагому роль у структурі громадянського суспільства України, поєднуючи духовне керівництво, соціальну відповідальність і здатність до широкої гуманітарної мобілізації. Отже, наявна джерельна база дає змогу комплексно дослідити історичні, організаційні та суспільно-пасторальні аспекти діяльності Тернопільсько-Зборівської митрополії. Водночас подальші наукові студії можуть поглибити розуміння сучасних викликів, зокрема у сфері медіа, капеланського служіння тощо.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Навіть попри те, що участь Церкви в українському суспільстві отримала значну увагу з боку науковців, мало що відомо про унікальний внесок Тернопільсько-Зборівської митрополії в розвиток «громадянського суспільства». У цій статті поняття «громадянське суспільство» використовується в руслі неотоквіліанської та комунітарної традиції (А. де Токвіль, Р. Патнем), де громадянське суспільство розглядається як система добровільних асоціацій, локальних спільнот і горизонтальних зв'язків, що формують соціальний капітал та забезпечують взаємну довіру й солідарність. У цьому підході релігійні інституції, як-от УГКЦ, виконують дві функції: 1) інтегративну – об'єднують громадян через спільні моральні норми, взаємну підтримку та практики солідарності; 2) мобілізаційну – сприяють участі мирян у волонтерстві, благодійності, суспільних ініціативах та формуванні відповідального громадянства.

Таке тлумачення дає змогу аналізувати діяльність Тернопільсько-Зборівської митрополії як одного з осередків формування соціального капіталу (блага спільноти), що є ключовим чинником розвитку громадянського суспільства в Україні. Недостатньо досліджень присвячено точній ролі Тернопільсько-Зборівської митрополії в розвитку громадянського суспільства в Україні. Мало досліджень проведено щодо її волонтерської роботи, військової допомоги, патріотичного виховання, формування парафій та будівництва церков. Необхідні наукові дослідження, щоб визначити, як ці програми впливають на розвиток громади й зміцнення моральних і духовних основ громадянського суспільства. У статті вперше систематично поєднуються історичні, організаційні, соціальні та освітні аспекти діяльності Тернопільсько-Зборівської митрополії в контексті розвитку духовності й громадянського суспільства в Україні.

Методологічну основу дослідження становить поєднання історичного, структурно-функціонального, інституційного та соціокультурного підходів, що дають змогу простежити як розвиток церковних структур, так і їх вплив на формування громадянського суспільства.

Історичний метод застосовано для реконструкції етапів становлення Тернопільсько-Зборівської митрополії та аналізу ключових подій, що визначили її інституційний розвиток у 1991–2025 рр. Структурно-функціональний метод дав змогу з'ясувати роль парафіяльних громад, монастирів, комісій, освітніх та благодійних інституцій у реалізації суспільного служіння Церкви. Інституційний аналіз дав змогу розглянути митрополію як частину ширшої системи церковного управління УГКЦ та оцінити її взаємодію з державними, освітніми й громадськими структурами. Соціологічний підхід використано для інтерпретації процесів формування громадянської активності, розвитку волонтерства та національно-патріотичних практик серед мирян.

Стаття охоплює період 1991–2025 рр. та зосереджується на трьох єпархіях, що входять до складу Тернопільсько-Зборівської митрополії. У центрі уваги – їх суспільний вплив, не розглядаються детально богословські аспекти чи внутрішньоцерковні канонічні дискусії. Географічні межі: Тернопільська, частина Львівської та Хмельницької областей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тернопільська єпархія УГКЦ виникла на тлі національно-духовного відродження в галицьких та подільських регіонах, які з давніх часів славилися великою кількістю храмів, монастирів та сиротинців. Ця територія завжди вирізнялася глибокими традиціями християнського життя, а місцеві віряни відзначалися особливою відданістю Церкві. Протягом перших

чотирьох десятиліть XX століття духовну опіку над тернопільською землею здійснював митрополит Андрей Шептицький, який неодноразово відвідував цей край, уважаючи його важливою частиною Львівської митрополії. Саме тому в статті термін «вплив» або «влада» щодо Тернопільсько-Зборівської митрополії УГКЦ використовується виключно в сенсі духовного та інституційного авторитету, притаманного релігійній організації. Митрополія не здійснює політичного управління, а її вплив поширюється на духовно-моральну, соціальну та культурно-просвітницьку сфери. Такий вплив реалізується через діяльність парафій, молодіжних спільнот, освітніх установ, благодійних організацій і капеланських структур, формуючи соціальний капітал та сприяючи розвитку громадянського суспільства в межах Тернопільської, частини Львівської та Хмельницької областей.

Тернопільщина дала Церкві низку видатних діячів, серед яких Блаженніший Патріарх Йосиф Сліпий, владика-мученик Григорій Хомишин, владика Никита Будка та інші. Це свідчить про те, що ще до проголошення незалежності України існували всі необхідні умови для формування самостійної єпархіальної структури. Водночас політичні та історичні обставини тривалий час не давали змоги реалізувати цю ідею. Символічними є слова Блаженнішого Мирослава Івана Кардинала Любачівського в день офіційного проголошення Тернопільської єпархії: «Сьогодні в Тернополі завершується ще один етап створення нових структур УГКЦ після її виходу з підпілля» (Тернопільсько-Зборівська архієпархія).

Після легалізації Української греко-католицької церкви в травні 1992 року Синод Єпископів ухвалив рішення про створення нових єпархій з метою забезпечення більш ефективного душпастирського служіння для вірян. У межах цієї реформи 20 квітня 1993 року засновано Тернопільську єпархії, до якої увійшли райони Тернопільської області та частина суміжних територій. Першим її очільником став владика Михаїл Сабрига, ЧНІ, інтронізований 17 жовтня 1993 року. Єпархія налічувала 16 деканатів і швидко почала розвивати активне духовне та пасторальне життя (Драпак, 2018, с. 98–104).

У той же період, 13 липня 1993 року, створено Зборівську єпархію, яка охоплювала частини Львівської та Тернопільської областей. До 1996 року вона вже нараховувала 380 парафій та понад 374 тисячі вірян, обслуговувалося 162 священнослужителі та 230 катехитів, а в духовних закладах навчалося 95 питомців. Важливу роль у просвітницькій діяльності єпархії відігравав її видавничий відділ, який випускав журнал «Джерело Життя» (Сапеляк, 2003, с. 187).

У серпні 2000 року на засіданні Синоду Єпископів у Бучачі ухвалено рішення про реорганізацію єпархіальної структури, у результаті чого з територій Тернопільської та Зборівської єпархій були утворені Тернопільсько-Зборівська та Бучацька єпархії (Шпайхер, 2011, с. 3–4).

Протягом двох десятиліть після виходу з підпілля Українська греко-католицька церква досягла значних успіхів у своєму розвитку. Було створено сім нових єпархій та три екзархати, а 21 серпня 2005 року осідок Верховного архієпископа перенесено зі Львова до Києва. Кількість вірян зросла до приблизно шести мільйонів, що створило підґрунтя для формування нових адміністративних структур. 29 листопада 2008 року Синод Єпископів ухвалив рішення про створення трьох нових митрополій, кордони яких збігаються з межами областей: Львівської, Івано-Франківської та Тернопільсько-Зборівської. До складу останньої увійшли Тернопільсько-Зборівська архієпархія та Бучацька єпархія. 22 грудня 2011 року під час Архієрейської Літургії в катедральному соборі Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці в Тернополі Верховний архієпископ Києво-Галицький Святослав Шевчук оголосив про піднесення Тернопільсько-Зборівської єпархії до рангу архієпархії та про створення Тернопільсько-Зборівської митрополії УГКЦ. Того ж дня відбулося введення на митрополичий престол першого митрополита – Василія Семенюка (Драпак, 2018, с. 98–104).

Тернопільсько-Зборівська митрополія Української греко-католицької церкви є однією з ключових адміністративних та духовних одиниць Церкви в Україні. Вона об'єднує три єпархії: Тернопільсько-Зборівську, Бучацьку та Кам'янець-Подільську архієпархії. Центром митрополії є Архікатедральний собор Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці в Тернополі (Тернопільсько-Зборівська митрополія УГКЦ).

Очолює митрополію архієпископ і митрополит Теодор Мартинюк, який визначає основні стратегічні напрями діяльності, серед яких особливе місце посідає співпраця з громадськістю та підтримка духовного й патріотичного виховання в суспільстві.

Завдяки організаційній єдності та широкому географічному охопленню митрополія має помітний вплив як на духовне, так і на соціальне та культурне життя регіону. Вона об'єднує не лише Тернопільщину, а й Хмельниччину, долаючи історичні межі, які колись розділяли українські землі. Через діяльність парафіяльних громад, молодіжних спільнот, катехітичних шкіл та благодійних організацій митрополія активно сприяє формуванню громадянської свідомості, вихованню морально-духовних цінностей і поширенню духовної культури серед українського населення (Тернопільсько-Зборівська митрополія є світильником, який освічує всі кінці України і світу, 2021).

Під час урочистої Архієрейської Божественної Літургії в Архікатедральному соборі Непорочного Зачаття Пресвятої Богородиці в Тернополі, присвяченої десятиріччю створення Тернопільсько-Зборівської митрополії УГКЦ, Отець і Глава УГКЦ Блаженніший Святослав охарактеризував митрополію як світильник, який освітлює всі куточки України і світу (Тернопільсько-Зборівська митрополія є світильником, який освічує всі кінці України і світу, 2021). Це формулювання корелює також з тим фактом, що медіаресурси митрополії мають аудиторію понад 100 тис. користувачів, а трансляції богослужінь охоплюють глядачів у різних регіонах України та за кордоном. Він зазначив, що цей духовний центр постав за Божим задумом на подільській височині й став символом присутності Церкви в цьому регіоні. За словами Блаженнішого Святослава, «ми стали свідками важливої події. На цій землі Господь Бог спорудив світильник – Тернопільсько-Зборівську митрополію. Того історичного дня ми спостерігали запалення світильника Непорочної Діви Марії тут, у вашому місті. Сьогодні ми дякуємо Богові за те, що цей світильник протягом десяти років випромінює світло, зігріває, об'єднує і повертає духовне світло українському народові» (Шподарунок, 2022).

На початку 2010-х років Тернопільсько-Зборівська митрополія об'єднувала численні парафії, монастирі, духовенство, чернецтво та мирянські організації. Розвиток митрополії в умовах незалежної України демонструє її значення не лише як релігійного центру, а і як активної інституції, яка впливає на формування громадянського суспільства. Широка мережа парафій, монастирів, освітніх і благодійних закладів слугувала ефективною платформою для виховання патріотичних та моральних цінностей, солідарності й соціальної відповідальності.

Станом на початок 2011 року на території Тернопільської області діяло 802 релігійні структури, серед яких 773 парафії та 21 монастир, де проживали 165 монахів і монахинь. Також функціонували дві місії, три духовні навчальні заклади з приблизно 300 слухачами, 394 священники, 191 недільна школа, три періодичні видання та 677 культових споруд, з яких 578 перебували у власності релігійних громад, 62 – у користуванні та 37 – пристосовані для богослужінь (Звіт про мережу церков…, 2021).

До середини 2014 року Тернопільсько-Зборівська архієпархія мала 18 протопресвітеріатів, два з яких розташовувалися в Хмельницькій області – Кам'янець-Подільський і Хмельницький. Архієпархія об'єднувала 433 парафії (65 – у Хмельницькій області), що обслуговували 265 священників, включно з 8 парафіями під духовною опікою чернечих спільнот. У структурі архієпархії діяли 11 чоловічих монастирів (з яких два – у Кам'янець-Подільському) із 57 монахами (29 ієромонахів і 33 брати), а також 10 жіночих монастирів, один із яких розташовувався в Кам'янець-Подільському, із чисельністю 88 черниць (Шематизм. Тернопільсько-Зборівська архієпархія…, 2014, с. 11).

Бучацька єпархія, осередок якої був у місті Чортків, налічувала 15 протопресвітеріатів та 339 парафій, які обслуговували 180 священників, з яких три парафії перебували під опікою чернечих спільнот. У єпархії діяли три чоловічі монастирі із 14 монахами (11 ієромонахів і 3 брати) та три жіночі монастирі з 12 черницями (Шематизм. Бучацька єпархія…, 2014, с. 9). На території єпархії функціонували Чортківська Дяківсько-Катехитична Академія, колегіум імені Святого Йосафата Бучацького монастиря Чесного Хреста Господнього, а також благодійний фонд «Карітас».

Так, на середину 2010-х років Тернопільсько-Зборівська митрополія налічувала 772 парафії, 445 священників, 14 чоловічих монастирів із 71 монахом та 13 жіночих монастирів із 100 черницями (Стоцький, 2016, с. 121–132). Ці дані підтверджують значущість митрополії як релігійного та соціально активного центру на Заході України.

Статистика розвитку Тернопільсько-Зборівської митрополії на початку XXI століття наочно демонструє її вплив на духовне, культурне та суспільне життя регіону. Широка мережа парафій, священників, монастирів, освітніх закладів, недільних шкіл та благодійних організацій утворює потужну структуру, яка виходить далеко за межі релігійного служіння (Стоцький, 2011, с. 1–15). Через діяльність парафіяльних спільнот, молодіжних організацій, катехітичних шкіл і благодійних центрів митрополія активно формує громадянську свідомість, морально-етичні цінності та поширює українську духовність і культуру. Особливе значення має її внесок у сферу освіти, соціального служіння та національно-патріотичного виховання.

Після легалізації УГКЦ у 1993 році Тернопільсько-Зборівська архієпархія змогла відкрито продовжити свою діяльність у нових умовах незалежної України. Головним завданням на початковому етапі було відновлення духовного та молитовного життя Церкви. Це реалізовувалося через кілька напрямів: відновлення зруйнованих і будівництво нових храмів, створення нових парафій, процес переходу громад між різними юрисдикціями, забезпечення вірян регулярними богослужіннями та духовною опікою, підготовку семінаристів у Духовній семінарії, навчання мирян церковного співу та інших правил церковного життя, а також управління парафіями й узгодження юридичних документів з державними вимогами. Водночас УГКЦ як Церква, яка проповідує Боже Слово, активно долучалася до суспільного життя. Це проявлялося в соціальному служінні та просвітницькій діяльності, як самостійно, так і у співпраці з державними структурами, спрямованій на вирішення актуальних соціальних проблем (Січкарик, 2020, с. 40).

Щоб детальніше розкрити участь Тернопільсько-Зборівської митрополії у формуванні громадянського суспільства в Україні, розглянемо діяльності кожної її окремої одиниці. Почнемо з Тернопільської архієпархії.

Єпархіальне управління Тернопільсько-Зборівської архієпархії володіє розгалуженою мережею духовно-соціальних структур, що дає змогу Церкві активно взаємодіяти із суспільством у різних сферах життя. Особливе значення мають численні комісії, зокрема з питань катехізації, родини та молоді, військового капеланства, душпастирства охорони здоров'я, євангелізації, діяльності мирян, літургії та обряду, сакрального мистецтва, реституції церковного майна та екуменізму. Завдяки роботі цих структур Церква ефективно впливає на формування суспільної свідомості, підтримку моральних принципів і допомогу різним соціальним групам.

Серед важливих напрямів діяльності архієпархії особливе місце посідають благодійні організації (Caritas Denmark, 2023). Зокрема, Благодійний фонд «Карітас Тернопіль» та притулок «Пресвята Родина». Вони реалізують соціальні проєкти для підтримки найбільш вразливих верств населення – дітей-сиріт, людей з інвалідністю, переселенців та сімей, які потребують. Така діяльність формує цінності солідарності, взаємопідтримки та соціальної відповідальності, що є ключовими складниками громадянського суспільства (Smuniewski et al., 2024, s. 1312).

Важливим напрямом роботи є освіта. Під егідою архієпархії діють Тернопільська вища духовна семінарія імені Патріарха Йосифа Сліпого, Християнський колегіум імені Патріарха Йосифа Сліпого та Колегіум для дівчат «Знамення». Семінарія готує майбутніх священників, виховуючи в них не лише богословські знання, а й соціальну та громадянську відповідальність. Колегіуми забезпечують виховання молоді на засадах християнських і патріотичних цінностей, формуючи свідоме покоління громадян, здатних брати активну участь у житті суспільства.

При парафіях активно функціонують різноманітні спільноти та організації для дітей, молоді та дорослих – «Марійська дружина», «Вівтарне братство», «Українська молодь Христові», «Обнова», «Матері в молитві», «Лицарі Колумба» та інші. Учасники цих спільнот отримують духовне, соціальне та патріотичне виховання, а також практичні навички активного залучення до громадського життя.

Велику роль у формуванні громадянської свідомості відіграють засоби масової інформації, що належать архієпархії. Це насамперед радіо «Світанок» та газета «Божий сіяч». Через прямі ефіри, онлайн-публікації, відеоматеріали та інтерв'ю поширюються моральні й духовні цінності, суспільно значуща інформація, педагогічні та етичні теми. Така комунікація дає змогу Церкві охоплювати не тільки парафіян, а й ширшу аудиторію (Січкарик, 2020, с. 40).

Особливе значення для суспільного життя має Марійський духовний центр «Зарваниця», який входить до двадцятки найбільших марійських святинь Європи. Його діяльність охоплює три основні напрями: духовно-виховний, реабілітаційний та соціальний. Тут регулярно проводять богослужіння, паломництва, екскурсії та зустрічі для представників різних професій, а також професійні прощі. Крім того, у Зарваниці активно реалізують ідеї соціального підприємництва, започатковані митрополитом Андреєм Шептицьким, що поєднують духовну місію з практичними формами допомоги та підтримки місцевої громади (Січкарик, 2020, с. 40).

Бучацька єпархія Української греко-католицької церкви є значущою духовною та суспільною структурою на території Тернопільщини, активно долучаючись до процесів формування громадянського суспільства в незалежній Україні. Її діяльність охоплює різні напрями: духовно-просвітницький, освітній, соціальний і культурно-інформаційний, сприяючи вихованню відповідальних і свідомих громадян. Особливе значення для духовного життя вірян мають відпустові місця, зокрема святиня в селі Савелівка із чудотворною іконою, а також Улашківський монастир Чину святого Василія Великого. Ці центри не лише підтримують релігійне життя, а й виконують виховну та культурну роль, об'єднуючи навколо себе численних паломників. Від 2014 року значну увагу в духовному житті приділяє Прокатедральний собор у Чорткові, освячений митрополитом Василієм Семенюком, де щодня звершують богослужіння (Бучацька єпархія…).

В освітньому напрямі єпархія зосереджує зусилля на формуванні молодого покоління в християнському дусі. У Чорткові діє Дяківська академія, яка готує церковних співців та служителів, а при монастирі отців Василіян у Бучачі функціонує ліцей імені святого Йосафата, що поєднує навчання з духовно-моральним вихованням.

Не менш важливим є інформаційне служіння єпархії. Офіційним друкованим виданням є газета «Христова Скеля», у якій висвітлюють події із життя єпархії, діяльність єпископа та новини католицької Церкви. Вона містить матеріали духовного, релігійного, історичного та мистецького характеру, а також спеціальні рубрики для дітей, молоді та руху «За життя». Газета орієнтована на широку аудиторію, що підкреслює відкритість Церкви для суспільного діалогу. Додатковим медійним ресурсом є радіопередача «Духовна скарбниця», яка транслюється щоп'ятниці на Чортківському радіо й висвітлює теми духовності, моральності та суспільних цінностей, поширюючи християнські ідеї серед ширшої громадськості (Січкарик, 2020, с. 40).

Окрему увагу єпархія приділяє соціальному служінню. Активно реалізується Програма захисту життя та родинних цінностей «Рух за життя», яка пропагує християнське розуміння гідності людини, цінності сім'ї та охорони здоров'я. Значний внесок у соціальну сферу роблять капеланство та в'язничне душпастирство, зокрема, в установі виконання покарань у Чорткові. Ці ініціативи демонструють готовність Церкви підтримувати людей у найскладніших обставинах життя. Окрім того, єпархія підтримує діяльність харизматичних спільнот, що проявляється в щорічних з'їздах, зокрема у відпустовому місці Савелівка. Такі заходи сприяють поглибленню духовності вірян, розвитку громадської активності та зміцненню міжособистісних зв'язків (Бучацька єпархія УГКЦ…).

Так, Бучацька єпархія УГКЦ через освітні та духовні заклади, медійні ресурси, соціальні програми, паломницькі осередки й пасторальні ініціативи робить суттєвий внесок у розвиток громадянського суспільства. А це підкреслює ідентичність і структуру УГКЦ, де йдеться про духовні традиції, місію, взаємодію (Fihas, 2025, s. 457). Вона поєднує духовне служіння з активною суспільною діяльністю, формує моральні цінності, виховує нові покоління та підтримує культуру взаємоповаги й соціальної відповідальності.

Кам'янець-Подільська єпархія, яка входить до складу Тернопільсько-Зборівської

митрополії, посідає важливе місце в процесі становлення громадянського суспільства в Україні. Її офіційне проголошення відбулося 7 лютого 2016 року в місті Хмельницькому під час урочистої Архієрейської Літургії в катедральному соборі Різдва Пресвятої Богородиці. Богослужіння очолив Глава УГКЦ Блаженніший Святослав у співслужінні із численними єпископами, духовенством і за участі великої кількості вірян (Декрет заснування Кам'янець-Подільської єпархії…, 2019). На той час у складі новоствореної єпархії діяло 75 парафій та 3 монастирі. Для духовного супроводу близько 20 тисяч греко-католиків служили 36 священнослужителів: 31 єпархіальний священник та 5 ієромонахів. Активну участь у житті спільноти беруть також 6 братів-монахів і 8 сестер-монахинь. З 1 грудня 2019 року єпархію очолює преосвященний владика Іван Кулик. Центральним храмом є Собор Різдва Пресвятої Богородиці в місті Хмельницькому (Кам'янець-Подільська єпархія…).

Особливе значення для духовного й суспільного життя мають монастирі, що діють на території єпархії. Серед них – Чоловічий монастир Пресвятої Трійці отців Василіян, монастир святих Кирила і Методія отців Редемптористів та Жіночий монастир святого Андрея Первозванного сестер Редемптористок. Їхнє служіння не обмежується суто духовною опікою вірних, а містить освітню, культурну та соціальну діяльність, спрямовану на збереження традицій і підтримку різних громадських ініціатив.

Організація єпархіального життя здійснюється через низку спеціалізованих комісій (Кам'янець-Подільська єпархія. Єпархіальне управління). До них належать: Катехітична, Молодіжна, Літургійна комісії та комісія у справах мирян. Окрему вагу мають структури, що працюють із суспільно чутливими проблемами: Бюро з питань екології, комісії з душпастирства силових структур та охорони здоров'я, а також установа, яка займається захистом дітей та неповнолітніх від сексуального насильства (Захист дітей і неповнолітніх…). Це засвідчує, що діяльність єпархії не зводиться лише до літургійного життя, а охоплює широкий спектр викликів, з якими стикається сучасне суспільство.

Важливу роль у соціальному вимірі служіння відіграє Благодійний фонд «Карітас» Кам'янець-Подільської єпархії. Його проєкти спрямовані на підтримку сімей, дітей і молоді, допомогу малозабезпеченим та людям у складних життєвих ситуаціях. Завдяки цьому єпархія втілює принципи християнського милосердя в щоденну суспільну практику, поєднуючи духовне виховання з конкретною турботою про ближніх (Любов'ю служіть…, 2017, с. 21).

Отже, Кам'янець-Подільська єпархія, розвиваючи духовні, освітні й соціальні напрями свого служіння, робить вагомий внесок у розбудову громадянського суспільства в Україні. Завдяки праці духовенства й чернецтва, діяльності комісій та різноманітним ініціативам вона сприяє утвердженню моральних орієнтирів, поширює культуру взаємопідтримки та підвищує рівень громадянської свідомості.

У ширшому контексті Тернопільсько-Зборівська митрополія загалом також є вагомим чинником розвитку громадянського суспільства в незалежній Україні. Через мережу освітніх закладів, медіа, благодійних структур, монастирів і комісій вона формує християнські цінності, зміцнює солідарність і громадянську відповідальність. Хоча кожна з трьох єпархій – Тернопільська архієпархія, Бучацька та Кам'янець-Подільська – має власні акценти та особливості, усі вони гармонійно доповнюють одна одну в спільній місії Церкви бути духовним і суспільним провідником для українського народу.

Так, становлення Тернопільсько-Зборівської митрополії, яке розпочалося зі створення Тернопільської та Зборівської єпархій у 1993 році й завершилося утворенням митрополії у 2011 році, стало свідченням здатності Церкви швидко реагувати на нові духовні та суспільні виклики. Сьогодні вона є не лише церковною адміністративною одиницею, а й потужним осередком розвитку громадянського суспільства. Її багатогранне служіння – від відновлення храмів і плекання релігійного життя до участі в соціально-просвітницьких проєктах – робить митрополію світильником, який освітлює шлях сучасному українському народові, виховуючи нові покоління в дусі християнських і національних цінностей.

Висновки. Узагальнюючи результати дослідження, можна впевнено сказати, що Тернопільсько-Зборівська митрополія УГКЦ стала вагомим чинником у процесі становлення

громадянського суспільства в умовах незалежної України. Вона не лише виконує своє першочергове духовне покликання, а й активно долучається до виховання свідомого громадянина, плекання соціальної солідарності, захисту родинних та моральних цінностей, а також сприяє єднанню українського народу в добу державотворення. Діяльність митрополії засвідчує, що УГКЦ не замикається в межах релігійного життя, а розвиває багатопланове служіння, яке поєднує духовність із громадянською активністю. Її роль полягає в зміцненні моральних основ, вихованні соціальної відповідальності, поширенні культури взаємопідтримки й піднесенні рівня духовності українського суспільства.

У статті висвітлено історичні та організаційні умови формування митрополії та її складників – Тернопільсько-Зборівської архієпархії, Бучацької і Кам'янець-Подільської єпархій. Показано, що кожна із цих структур має власні духовні традиції та пасторальні акценти, проте разом вони утворюють цілісну систему. Тернопільсько-Зборівська архієпархія виконує координувальну функцію, поєднуючи освітні, душпастирські й благодійні ініціативи та підтримуючи діяльність інших єпархій. Усі вони розвиваються вже в незалежній Україні, що визначає їхню місію як безпосередній внесок у формування духовних і суспільних орієнтирів сучасної доби.

Детально описано інституційний розвиток єпархіальних управлінь, які функціонують через комісії, благодійні організації, освітні структури, монастирі й паломницькі центри. У Тернополі діє понад десять різних комісій (катехітична, у справах родини, молоді, капеланства тощо), благодійні інституції на кшталт «Карітасу» та соціальних притулків, а також освітні заклади, серед яких семінарія і колегіуми. Важливе місце посідає Марійський духовний центр у Зарваниці. У Бучацькій єпархії при монастирях працюють навчальні заклади, активно розвивається програма «За життя» та видавнича діяльність. Кам'янець-Подільська єпархія вирізняється наявністю монастирів різних чернечих спільнот та комісій, які займаються питаннями мирян, молоді, військових і медичних капеланів, а також захистом дітей. Це свідчить про розбудовану структуру, яка поєднує духовне служіння із соціальною відповідальністю.

Особлива увага приділена головним напрямам суспільного служіння: катехізації, родинно-молодіжному вихованню, військовому та в'язничному капеланству, душпастирству в медичній сфері, захисту людського життя і гідності, а також екологічним ініціативам (Soloviy, 2024, s. 1136). Така багатовекторність дає змогу Церкві охоплювати різні соціальні групи – від дітей та молоді до військовослужбовців, хворих і в'язнів. Парафіяльні рухи й спільноти («Українська молодь Христові», «Марійська дружина», «Матері в молитві», «Апостольство молитви», «Лицарі Колумба» та інші) відіграють значну роль у духовному й патріотичному вихованні, сприяючи формуванню солідарності в суспільстві. Тому церковні структури – парафії, капеланські служби, Caritas та мирянські спільноти – переорієнтували свою діяльність на системну допомогу пораненим, військовим та переселенцям. Дослідження демонструє, що дияконія стала формою громадянської мобілізації та одним із найефективніших інструментів солідарності на локальному рівні (Zhuk, 2025, s. 49–52).

Важливим інструментом суспільної присутності є діяльність фондів «Карітас» у Тернополі, Бучачі та Кам'янці-Подільському, які реалізують соціальні програми милосердя й допомоги нужденним. Освітні інституції (семінарія, дяківська академія, ліцей при монастирі) поєднують богословську формацію з вихованням патріотичної свідомості. Медійні ресурси митрополії («Божий сіяч», «Христова Скеля», радіо «Світанок», передача «Духовна скарбниця», інтернет-портали) стають платформами для поширення християнських і суспільних цінностей, формування громадської думки та просвітницької діяльності.

Окремо підкреслено роль відпустових і паломницьких осередків. Зарваниця, святині Бучаччини та Кам'янеччини (Улашківський монастир, Савелівка, монастирі редемптористів і василіян) функціонують як духовні школи, де в межах паломництв, професійних прощ, науково-духовних зустрічей та катехізацій формується культура єдності й духовної консолідації.

Отримані результати підтверджують актуальність теми дослідження та відповідають поставленим завданням. Проведений аналіз довів, що Тернопільсько-Зборівська митрополія та її єпархії стали потужними чинниками

у формуванні громадянського суспільства в Україні. Праця робить внесок у розвиток історико-богословських студій, розкриваючи суспільну роль Церкви, її інституційний розвиток, благодійну, освітню та медійну діяльність. Це поглиблює розуміння того, як християнські цінності інтегруються в процеси національного та культурного відродження.

Результати можуть бути корисними для науковців, викладачів, душпастирів, студентів-богословів і всіх, хто цікавиться сучасною історією та суспільним служінням УГКЦ. Перспективними напрямами подальших досліджень є вивчення взаємодії митрополії з місцевими громадами та державними структурами, аналіз впливу освітніх і благодійних закладів на формування громадянської свідомості, а також дослідження ролі паломницьких центрів, медіа та капеланського служіння, зокрема в умовах війни.

Список використаних джерел:

Бучацька єпархія УГКЦ. (2014). *Парафії, монастирі, храми. Шематизм*. Тернопіль : Новий колір.

Бучацька єпархія Української Греко-Католицької Церкви. (2025). *Офіційний сайт*. URL: https://www.buchacheparchy.org.ua/ (дата звернення: 10.09.2025).

Бучацька єпархія УГКЦ. (2025). *Профіль єпархії*. Українська Греко-Католицька Церква. URL: https://ugcc.ua/eparchies/buchatska-eparhiya-14/ (дата звернення: 11.09.2025).

Департамент інформації УГКЦ. (2019). *Декрет заснування Кам'янець-Подільської єпархії УГКЦ*. URL: https://docs.ugcc.ua/222/ (дата звернення: 13.09.2025).

Драпак, І. (2018). Процеси формування та реорганізації Тернопільської єпархії Української Греко-Католицької Церкви. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Історія*, (47), 98–104.

Кам'янець-Подільська єпархія УГКЦ. (2025). *Захист дітей і неповнолітніх від сексуального насильства*. URL: https://ugcc.kmp.km.ua/komisiyi/zahyst-ditej-i-nepovnolitnih-vid-seksualnogo-nasylstva/ (дата звернення: 13.09.2025).

Кам'янець-Подільська єпархія УГКЦ. (2011). *Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Тернопільській області станом на 1.01.2011 р.* Управління у справах релігій.

Кам'янець-Подільська єпархія УГКЦ. (2025). *Профіль єпархії*. Українська Греко-Католицька Церква. URL: https://ugcc.ua/eparchies/kamyanets-podilska-eparhiya-10/ (дата звернення: 09.09.2025).

Кам'янець-Подільська єпархія УГКЦ. (2025). *Єпархіальне управління*. URL: https://ugcc.kmp.km.ua/ (дата звернення: 13.09.2025).

Карітас України. (2017). *Любов'ю служіть один одному: Посібник для організації соціального служіння у парафіях*. Львів : Логос.

Сапеляк, О. (2003). *Аналіз конкретних обставин життя українців (греко-католиків) в сучасній Україні: Документи Єпархіальних Соборів УГКЦ 1988–2001*. Львів : Афіша.

Січкарик, І. В. (2020). *Ефективне управління та адміністрування в реалізації соціально-просвітницьких проєктів Церкви та держави...* (Дипломна робота магістра). Тернопіль: ТНТУ.

Стоцький, Я. (2016). Ренесанс УГКЦ в Тернопільській і Хмельницькій областях наприкінці XX ст. – на початку XXI ст. *Наукові записки НаУОА. Історичні науки*, (25), 121–132.

Стоцький, Я. В. (2011). Аналіз державно-церковних і міжконфесійних відносин у Тернопільській області в першому десятилітті XXI століття. *Українське релігієзнавство*, (57), 1–15.

Тернопільсько-Зборівська архиєпархія УГКЦ. (2025). *Профіль архиєпархії*. Українська Греко-Католицька Церква. URL: https://ugcc.ua/eparchies/ternopilsko-zborivska-arhyeparhiya-11/ (дата звернення: 15.09.2025).

Тернопільсько-Зборівська архиєпархія УГКЦ. (2014). *Парафії, монастирі, храми. Шематизм*. Тернопіль : Новий колір.

Українська Греко-Католицька Церква. (2025). Тернопільсько-Зборівська митрополія є світильником, який освічує всі кінці України і світу. URL: https://ugcc.ua/data/ternopilsko-zborivska-mytropoliya-e-svitylnykom-432/ (дата звернення: 13.09.2025).

Тернопільсько-Зборівська митрополія УГКЦ. (2025). *Матеріал з Вікіпедії*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Тернопільсько-Зборівська_митрополія_УГКЦ (дата звернення: 15.09.2025).

Шпайхер, Т. (2011). Створення нових митрополій. *Наш Собор*, (1), 3–4.

Шподарунок, Н. (2022). Десять років Божих благословень. *Божий Сіяч.* URL: https://bs-tze.org.ua/desyat-rokiv-bozhyh-blagosloven/ (дата звернення: 12.09.2025).

Zhuk, A. (2025). Diakonia of the Greek Catholic Church as service to one's neighbor in times of war. *Knowledge, Education, Law, Management*, 4(72), 49–52. https://doi.org/10.51647/kelm.2025.4.8

Fihas, R. (2025). The Ukrainian Greek Catholic Church and its communion with the Bishop of Rome: Nurturing its ecumenical engagement. *Religions, 16*(4), 457. https://doi.org/10.3390/rel16040457

Smuniewski, C., Bado, B., & Składanowski, M. (2024). Christian communities during Russia's war against Ukraine: Perception of the Churches' aid involvement through the eyes of Poles from Lviv. *Religions, 15*(11), 1312. https://doi.org/10.3390/rel15111312

Soloviy, R. (2024). The Church amidst the war of attrition: Ukrainian evangelical community in search of a new mission paradigm. *Religions, 15*(9), 1136. https://doi.org/10.3390/rel15091136

Caritas Denmark. (2023). *Faith-based structures facilitate humanitarian responses in Ukraine: Case study 2022*. URL: https://caritas.dk/wp-content/uploads/2023/12/Annex-5.-SPA-2022-Case-Study-Change-in-Capacity-Ukrain_Final.pdf

References:

Buchatska yeparkhiia UHKTs. (2014). *Parafii, monastyri, khramy. Shematyzm* [Parishes, Monasteries, Churches. Schematism]. Ternopil : Novyi kolir. [in Ukrainian].

Buchatska yeparkhiia Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy. (2025). *Ofitsiinyi sait* [Official Website]. Retrieved from: https://www.buchacheparchy.org.ua/ [in Ukrainian].

Buchatska yeparkhiia UHKTs. (2025). *Profil yeparkhii. Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva* [Eparchy Profile. Ukrainian Greek Catholic Church]. Retrieved from: https://ugcc.ua/eparchies/buchatska-eparhiya-14/ [in Ukrainian].

Departament informatsii UHKTs. (2019). *Dekret zasnuvannia Kamianets-Podilskoi yeparkhii UHKTs* [Decree on the Establishment of the Kamianets-Podilskyi Eparchy of the UGCC]. Retrieved from: https://docs.ugcc.ua/222/ [in Ukrainian].

Drapak, I. (2018). *Protsesy formuvannia ta reorhanizatsii Ternopilskoi yeparkhii Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy* [Processes of Formation and Reorganization of the Ternopil Eparchy of the UGCC]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho natsionalnoho universytetu.* Istoriia, (47), 98–104. [in Ukrainian].

Kamianets-Podilska yeparkhiia UHKTs. (2025). *Zakhyst ditei i nepovnolitnikh vid seksualnoho nasylstva* [Protection of Children and Minors from Sexual Abuse]. Retrieved from: https://ugcc.kmp.km.ua/komisiyi/zahyst-ditej-i-nepovnolitnih-vid-seksualnogo-nasylstva/ [in Ukrainian].

Kamianets-Podilska yeparkhiia UHKTs. (2011). *Zvit pro merezhu tserkov i relihiinykh orhanizatsii v Ternopilskii oblasti stanom na 1.01.2011 r.* [Report on the Network of Churches and Religious Organizations in Ternopil Region as of 01.01.2011]. Upravlinnia u spravakh relihii. [in Ukrainian].

Kamianets-Podilska yeparkhiia UHKTs. (2025). *Profil yeparkhii. Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva* [Eparchy Profile. Ukrainian Greek Catholic Church]. Retrieved from: https://ugcc.ua/eparchies/kamyanets-podilska-eparhiya-10/ [in Ukrainian].

Kamianets-Podilska yeparkhiia UHKTs. (2025). *Yeparkhialne upravlinnia* [Eparchial Administration]. Retrieved from: https://ugcc.kmp.km.ua/ [in Ukrainian].

Karitas Ukrainy. (2017). *Liuboviu sluzhit odyn odnomu: Posibnyk dlia orhanizatsii sotsialnoho sluzhinnia u parafiiakh* [Serve One Another with Love: A Handbook for Organizing Social Ministry in Parishes]. Lviv : Lohos. [in Ukrainian].

Sapeliak, O. (2003). *Analiz konkretnykh obstavyn zhyttia ukraintsiv (hreko-katolykiv) v suchasnii Ukraini: Dokumenty Yeparkhialnykh Soboriv UHKTs 1988–2001* [Analysis of Concrete Living Conditions of Ukrainians (Greek Catholics) in Contemporary Ukraine]. Lviv : Afisha. [in Ukrainian].

Sichkaryk, I. V. (2020). *Efektyvne upravlinnia ta administruvannia…* [Effective Management and Administration…] (Master's thesis). Ternopil : TNTU. [in Ukrainian].

Stotskyi, Ya. (2016). *Renesans UHKTs v Ternopilskii i Khmelnytskii oblastiakh…* [The Renaissance of the UGCC in Ternopil and Khmelnytskyi Regions at the Turn of the 20th–21st Centuries]. *Naukovi zapysky NaUOA*, (25), 121–132. [in Ukrainian].

Stotskyi, Ya. V. (2011). *Analiz derzhavno-tserkovnykh i mizhkonfesiinykh vidnosyn…* [Analysis of State–Church and Interconfessional Relations…]. *Ukrainske relihiieznavstvo*, (57), 1–15. [in Ukrainian].

Ternopilsko-Zborivska arkhyeparkhiia UHKTs. (2025). *Profil arkhyeparkhii. Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva* [Archeparchy Profile]. Retrieved from: https://ugcc.ua/eparchies/ternopilsko-zborivska-arhyeparhiya-11/ [in Ukrainian].

Ternopilsko-Zborivska arkhyeparkhiia UHKTs. (2014). *Parafii, monastyri, khramy. Shematyzm* [Parishes, Monasteries, Churches. Schematism]. Ternopil: Novyi kolir. [in Ukrainian].

Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva. (2025). *Ternopilsko-Zborivska mytropoliia ye svitylnykom…* [The Ternopil-Zboriv Metropoly Is a Light for All of Ukraine and the World]. Retrieved from: https://ugcc.ua/data/ternopilsko-zborivska-mytropoliya-e-svitylnykom-432/ [in Ukrainian].

Ternopilsko-Zborivska mytropoliia UHKTs. (2025). *Material z Vikipedii* [Wikipedia Article]. Retrieved from: https://uk.wikipedia.org/wiki/Тернопільсько-Зборівська_митрополія_УГКЦ [in Ukrainian].

Shpaikher, T. (2011). *Stvorennia novykh mytropolii* [Creation of New Metropolises]. *Nash Sobor*, (1), 3–4. [in Ukrainian].

Shpodarunok, N. (2022). *Desiat rokiv Bozhykh blahoslovenn* [Ten Years of God's Blessings]. *Bozhyi Siiach.* Retrieved from: https://bs-tze.org.ua/desyat-rokiv-bozhyh-blagosloven/ [in Ukrainian].

Zhuk, A. (2025). *Diakonia of the Greek Catholic Church as Service to One's Neighbor in Times of War. Knowledge, Education, Law, Management*, 4(72), 49–52. https://doi.org/10.51647/kelm.2025.4.8

Fihas, R. (2025). *The Ukrainian Greek Catholic Church and its Communion with the Bishop of Rome… Religions*, 16(4), 457. https://doi.org/10.3390/rel16040457

Smuniewski, C., Bado, B., & Składanowski, M. (2024). *Christian Communities during Russia's War against Ukraine… Religions*, 15(11), 1312. https://doi.org/10.3390/rel15111312

Soloviy, R. (2024). *The Church amidst the War of Attrition… Religions*, 15(9), 1136. https://doi.org/10.3390/rel15091136

Caritas Denmark. (2023). *Faith-Based Structures Facilitate Humanitarian Responses in Ukraine: Case Study 2022.* Retrieved from: https://caritas.dk/wp-content/uploads/2023/12/Annex-5.-SPA-2022-Case-Study-Change-in-Capacity-Ukrain_Final.pdf

Дата надходження статті: 29.10.2025
Дата прийняття статті: 20.11.2025
Опубліковано: 26.12.2025